

## Zbavenie života zo strany štátu podľa článku 2 ods. 2 Európskeho dohovoru o ľudských právach<sup>1</sup>

JUDr. Branislav Hazucha<sup>\*,2</sup>

<sup>1</sup> Článok vychádza z rigorózneho práce „Ochrana práva na život podľa Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd“ vypracovanej na Právnickej fakulte Trnavskej Univerzity odovzdanej v decembri 2001.

\* Právnická fakulta, Kyushu University

<sup>2</sup> Autor ďakuje za poskytnutú pomoc pri príprave rigorózneho práce JUDr. Ivete Hricovej, Ph.D.

Pri zabezpečovaní verejného poriadku, predchádzaní a zabráňovaní páchaniu trestných činov alebo priestupkov dochádza k rôznym situáciám, pri ktorých je potrebné použiť donucovacie prostriedky príslušníkmi bezpečnostných síl, čo môže viesť k zásahu do telesnej integrity dotknutej osoby a k ujme na zdraví alebo dokonca k smrti. Vo väčšine prípadov potom vyvstáva otázka, či použitie sily bolo oprávnené a primerané okolnostiam prípadu. Takéto prípady tiež veľmi často vyvolávajú širokú diskusiu týkajúcu sa právneho štátu a dodržiavania ľudských práv. Cieľom tohto článku je preto rozobrať problematiku použitia „smrtiacej sily“ (ang. „lethal force“, fr. „force meurtrière“) príslušníkmi bezpečnostných síl z pohľadu práva na život tak, ako je zaručené článkom 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) a ako ho vykladá vo svojej rozhodovacej činnosti Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „Súd“).

Článok 2 má postavenie jedného z najzákladnejších ustanovení Dohovoru, o čom svedčí aj skutočnosť, že sa nepripúšťa ani vo výnimočných situáciách odstúpiť na základe článku 15 Dohovoru od záväzkov z neho vyplývajúcich, s výnimkou úmrtí v dôsledku dovolených vojnových činov.<sup>3</sup> Súd preto vo viacerých rozhodnutiach

týkajúcich sa zásahov do telesnej integrity skonštatoval, že článok 2 (právo na život) spolu s článkom 3 (zákaz mučenia, neľudského a degradujúceho zaobchádzania) uchováva jednu zo základných hodnôt demokratických spoločností, ktoré tvoria Radu Európy.<sup>4</sup>

V súlade s ustálenou judikatúrou Súdu je analýza článku 2 ods. 2 Dohovoru rozdelená na tri časti. V prvej časti sa všeobecne rozoberá a charakterizuje odsek 2 článku 2 Dohovoru a najmä jeho základné pojmy ako „použitie sily“, „ciele“ a „proporcionalita“ použitia sily, ktoré sú nevyhnutné pre jeho interpretáciu a samotnú aplikáciu celého ustanovenia na konkrétne prípady použitia smrtiacej sily príslušníkmi bezpečnostných síl.

Druhá a tretia časť poskytuje prehľad a charakteristiku jednotlivých rozsudkov Súdu v konkrétnych prípadoch použitia smrtiacej sily príslušníkmi bezpečnostných síl. Prípady sú rozdelené do dvoch skupín vzhľadom na spôsob preskúmania týchto prípadov Súdom. Druhá časť sa preto zaoberá preskúmaním samotného použitia smrtiacej sily a tretia časť preskúmaním všetkých súvisiacich okolností, ako sú plánovanie, riadenie a kontrola počas uskutočňovania operácie bezpečnostnými silami. Cieľom týchto dvoch častí je poskytnúť predstavu o aplikácii odseku 2 článku 2 Dohovoru v konkrétnych prípadoch.

### Výklad článku 2 ods. 2 Dohovoru

Pri výklade článku 2 odsek 2 Dohovoru Súd uplatňuje dva druhy výkladu:

1. **reštriktívny výklad** – pri posudzovaní konania štátu, najmä pri posudzovaní okolností, za ktorých došlo k zbaveniu

<sup>3</sup> Článok 15 Dohovoru:

„1. V prípade vojny alebo akéhokoľvek iného verejného ohrozenia štátnej existencie môže každá Vysoká zmluvná strana prijať opatrenia na odstúpenie od záväzkov ustanovených v tomto Dohovore v rozsahu prísne vyžadovanom naliehavosťou situácie, pokiaľ tieto opatrenia nebudú nezlučiteľné s ostatnými záväzkami podľa medzinárodného práva.

2. Podľa tohto ustanovenia nemožno odstúpiť od článku 2, okrem úmrtí vyplývajúcich z dovolených vojnových činov, a článkov 3, 4 (odsek 1) a 7.

3. Každá vysoká zmluvná strana, využívajúca svoje právo na odstúpenie, bude v plnom rozsahu informovať generálneho tajomníka Rady Európy o opatreniach, ktoré prijala, a o ich dôvodoch. Generálneho tajomníka Rady Európy bude takisto informovať o tom, kedy tieto opatrenia stratili platnosť a kedy sa budú ustanovenia Dohovoru znova vykonávať v plnom rozsahu.“

<sup>4</sup> pozri napr. § 88 rozsudku Soering c. Spojené kráľovstvo zo 7. júla 1989, a č. 161, (ďalej len „rozsudok Soering c. Spojené kráľovstvo“)

života dotknutej osoby na základe konania zástupcov štátu,<sup>5</sup>

2. **extenzívny výklad** – v prospech sťažujúcej sa strany; „článok 2 Dohovoru treba vykladať a aplikovať tak, aby sa jeho záruky stali praktickými a účinnými, čo súvisí predovšetkým s cieľom a účelom Dohovoru ako nástroja na ochranu individuálnych ľudských bytostí.“<sup>6</sup>

Súd pri posudzovaní prípadov použitia smrtiacej sily pri služobných zákrokoch vychádza zo skutočnosti, že článok 2 nezaručuje len právo na život, ale v odseku 2 tiež upravuje okolnosti, za ktorých sa zbavenie života nepovažuje za spôsobené v rozpore s článkom 2.<sup>7</sup>

V prípadoch týkajúcich sa posúdenia použitia smrtiacej sily, sa zo strany zodpovedného štátu v počiatočných väčšinou namietalo, že nešlo o úmyselné zabitie. Uvedené ustanovenie však neobsahuje posúdenie subjektívnej stránky v takýchto prípadoch. To viedlo bývalú Európsku komisiu pre ľudské práva (ďalej len „Komisia“) a tiež aj Súd k záveru, že „...znenie článku 2, keď sa číta ako celok, ukazuje, že odsek 2 primárne nevymedzuje prípady, v ktorých je dovolené úmyselne zabiť jednotlivca, ale popisuje situácie, v ktorých sa dovoľuje „použiť silu“, ktorej použitie môže viesť k zbaveniu života ako neúmyselnému následku. Použitie sily však musí byť nie viac ako „úplne nevyhnutné“ na dosiahnutie jedného z cieľov uvedených v písmenách a), b) alebo c).“<sup>8</sup>

Úlohou Súdu pri posudzovaní prípadov je preto preskúmať, či *použitie sily* bolo *proporčné* k dosiahnutiu *stanovených cieľov*.

## Použitie sily

Čo možno chápať pod pojmom „použitie sily“? Čo všetko zahŕňa použitie sily? Ide o použitie rôznych druhov zbraní alebo aj o použitie nejakej

<sup>5</sup> pozri § 147 rozsudku McCann a ďalší c. Spojené kráľovstvo z 27. septembra 1995, A č. 324, (ďalej len „rozsudok McCann a ďalší c. Spojené kráľovstvo“)

<sup>6</sup> pozri § 87 rozsudku Soering c. Spojené kráľovstvo; § 72 rozsudku Loizidou c. Turecko z 23. marca 1995, A č. 310; §§ 146 a 147 rozsudku McCann a ďalší c. Spojené kráľovstvo; § 76 rozsudku Gül c. Turecko zo 14. decembra 2000, č. 22 676/93, (ďalej len „rozsudok Gül c. Turecko“)

<sup>7</sup> Článok 2 ods. 2 Dohovoru:

„Zbavenie života sa nebude považovať za spôsobené v rozpore s týmto článkom, ak bude vyplývať z použitia sily, ktoré nie je viac než úplne nevyhnutné, pri:

- a) obrane každej osoby proti nezákonnému násiliu;
- b) vykonávaní zákonného zatknutia alebo zabránení úteku osoby zákonne zadržanej;

zákonne uskutočnenej akcii za účelom potlačenia nepokojov alebo vzbury.“

<sup>8</sup> pozri sťažnosť č. 10 044/82 (Stewart c. Spojené kráľovstvo), § 148 rozsudku McCann a ďalší c. Spojené kráľovstvo

formy fyzického násillia voči dotknutej osobe? Čo všetko zahrňuje „použitie sily“?

Problém v súvislosti s výkladom pojmu „použitie sily“ vyvstal v prípade *McShane c. Spojené kráľovstvo*<sup>9</sup>, keď britská vláda namietala, že článok 2 nemožno uplatniť na situáciu v tomto prípade, pretože nejde o „použitie sily“, ale ide o tragickú nehodu. Počas nepokojov v júli 1996 v Severnom Írsku prišiel o život Dermot McShane, ktorý spadol pod barikádu, cez ktorú následne prešlo vozidlo riadené vojakom.

Súd dospel k záveru, že pojem „použitie sily“ nemožno aplikovať len na použitie zbraní alebo fyzického násillia. Tento pojem zahŕňa aj použitie vojenského vozidla na zvalenie a odstránenie barikád bez toho, aby došlo k disproporciám v dikcii tohto ustanovenia. Skutočnosti tohto prípadu možno odlišiť od cestnej dopravnej nehody, keď napríklad vojak na ceste domov z práce zrazí a zraní chodcu, kde možno považovať účasť príslušníka bezpečnostných síl za náhodnú. Úplne odlišná situácia nastane, keď vojak dostane rozkaz, aby použil ťažké obrnené vozidlo počas nepokojov na odstránenie barikády v tesnej blízkosti civilistov, ktorí ju používajú ako úkryt. Toto možno považovať za súčasť operácie bezpečnostných síl, za ktorú môže potenciálne vzniknúť štátu zodpovednosť podľa článku 2 Dohovoru.<sup>10</sup>

Z argumentácie Súdu možno dospieť k záveru, že pojem „použitie sily“ treba vykladať v čo najširšom význame, t.j. ide nielen o použitie zbraní alebo fyzického násillia, ale ide o použitie akejkoľvek sily príslušníkom bezpečnostných síl počas výkonu svojej služobnej činnosti.

Čo však v prípade, keď bol niekto zbavený života policajtnými konajúcimi z vlastnej iniciatívy a bez vedomia orgánov štátu o ich konaní? Ako posúdiť prípady zneužitia právomoci verejného činiteľa? Možno tieto prípady subsumovať pod pojem „použitie sily“? Zodpovedá štát za konanie agentov štátu, ktorí sledujú svoje vlastné motívy a konajú z vlastnej iniciatívy?

Súd sa zaoberal zneužitím právomoci verejného činiteľa v prípade *Avşar c. Turecko*<sup>11</sup>, v ktorom bol 22. apríla 1994 okolo 11:00 hod. pod hrozbou použitia strelných zbraní odvezený z priestorov rodinného obchodu v Diyarbakire v juhovýchodnom Turecku siedmimi mužmi údajne za účelom vzatia do väzby Mehmet Şerif Avşar. Jeho telo sa neskôr našlo 7. mája 1994 s dvomi strelnými ranami na hlave 19 km od Diyarbakiru. Trestné obžaloby boli podané proti piatim členom dedinskej stráže a bývalému členovi Strany pracujúcich Kurdistanu (ďalej len „PKK“) 5. júla 1994 a viedli k odsudzujúcemu

<sup>9</sup> pozri sťažnosť č. 43 290/98; rozsudok McShane c. Spojené kráľovstvo z 28. mája 2002, (ďalej len „rozsudok McShane c. Spojené kráľovstvo“)

<sup>10</sup> pozri rozsudok McShane c. Spojené kráľovstvo

<sup>11</sup> pozri sťažnosť č. 25 657/94; rozsudok Avşar c. Turecko z 10. júla 2001, č. 25 657/94, (ďalej len „rozsudok Avşar c. Turecko“)

rozsudku Diyarbakırského trestného súdu III z 21. marca 2000.

Turecká vláda trvala na tom, že neexistuje žiadne spojenie medzi ňou a vraždou Mehmeta Šerifa Avšara. Podľa jej názoru štát zodpovedá za porušenie práva na život len v prípadoch, ak sa preukázalo, že páchatelia konali na základe pokynov alebo na podnet orgánov štátu. V tomto prípade však bolo zrejmé, že páchatelia konali z osobných motívov. Nebolo sporné, že Mehmet Šerif Avšar bol zabitý nezákonne a za okolností spadajúcich mimo výnimiek upravených v druhom odseku článku 2. Vyvstala však otázka, či je možné vziať vládu na zodpovednosť za jeho smrť.

Súd dospel k presvedčeniu, že Mehmet Šerif Avšar sa môže považovať za osobu, ktorá zomrela po tom, čo ju agenti štátu pozbavili osobnej slobody. Neakceptoval výklad vlády, že trestný čin spáchali osoby konajúce ako súkromné osoby bez vedomia orgánov štátu a preto mimo zodpovednosti štátu. Súd vychádzal zo skutočností, že únoscovia v skutočnosti boli a aj vyhlasovali o sebe, že konajú ako agenti štátu a zneužili svoje postavenie na to, aby prinútili Mehmeta Šerifa Avšara ísť s nimi. Za týchto okolností bol zodpovedný za ich konanie štát.<sup>12</sup>

Z judikatúry Súdu možno dospieť k záveru, že pojem „použitie sily“ treba vykladať v čo najširšom význame, t.j. ide nielen o použitie zbraní alebo fyzického násillia, ale ide o použitie akejkoľvek „smrtiacej sily“, fyzickej či psychickej, úmyselne alebo neúmyselne, keď príslušník bezpečnostných síl koná služobne, ba dokonca aj keď zneužíva svoje služobné postavenie. Štát je preto povinný prijať také opatrenia pri prijímaní, výcviku a výkone služby príslušníkov bezpečnostných síl, aby sa predišlo v maximálne možnej miere prípadom zneužitia svojho postavenia.

### Ciele použitia sily

Na to, aby bolo použitie sily v súlade s článkom 2 Dohovoru musia príslušníci bezpečnostných síl sledovať jeden z cieľov uvedených v písmenách a), b) alebo c) odseku 2. V prvom prípade, t.j. v písmene a), ide o prípady použitia smrtiacej sily, ktorého cieľom je „obrana každej osoby proti nezákonnému násilliu“. Toto ustanovenie upravuje prípady sebaobrany alebo obrany tretej osoby proti nezákonnému násilliu.<sup>13</sup> Je však sporné, či písmeno a) zahŕňa zabitie pri ochrane majetku, čo niektorí autori vylučujú.<sup>14</sup> Vo vedeckej obci tiež nevládne jednotnosť názorov ohľadne skutočnosti, či sa toto

ustanovenie vzťahuje len na štát a jeho agentov,<sup>15</sup> alebo rovnako aj na jednotlivcov v ich vzájomných vzťahoch.<sup>16</sup>

Odsek 2 písmeno b) upravuje prípady použitia smrtiacej sily, ktorého cieľom je „vykonanie zákonného zatknutia alebo zabránenia útoku osoby zákonne zadržanej“. V súvislosti s týmto ustanovením niektorí autori zastávajú názor, že dotknutá osoba musí predstavovať skutočné nebezpečenstvo pre spoločnosť alebo že trestné činy, z ktorých je podozrivá, musia byť určitej vážnosti.<sup>17</sup> Samotný Dohovor priamo neuvádza túto podmienku, ale súvisí so samotným posudzovaním primeranosti smrtiacej sily v každom konkrétnom prípade.

V poslednom z prípadov upravených v odseku 2 Dohovoru ide o použitie smrtiacej sily, ktorého cieľom je „potlačenie nepokojov alebo vzbury pri zákonne uskutočnenej akcii“. Vzhľadom na skutočnosť, že treba dosiahnuť rovnováhu medzi sledovaným cieľom a použitými prostriedkami na jeho dosiahnutie, by bezpečnostné sily pri dosahovaní tohto cieľa mali predovšetkým používať obušky, ochranné štíty, vodné delo, gumené projektily alebo slzný plyn a strelné zbrane použiť až ako krajné riešenie.

### Proporcionalita

Základom právnej kvalifikácie prípadov použitia smrtiacej sily je posúdenie jej proporcionality, t.j. posúdenie, či použitie smrtiacej sily bolo „úplne nevyhnutné“ na dosiahnutie jedného alebo viacerých cieľov uvedených v písmenách a) až c). Samotný pojem „úplne nevyhnutné“, použitý v článku 2 ods. 2 Dohovoru, v porovnaní s ďalšími ustanoveniami Dohovoru, t.j. odsekmi 2 článkov 8 až 11, jasne naznačuje, že stupeň nevyhnutnosti v prípadoch zásahu do práva na život musí byť kvalitatívne vyšší. Súd preto uskutočňuje „...prísnejší a nevyvrátiteľný test nevyhnutnosti, než sa zvyčajne uplatňuje, keď sa určuje, či konanie štátu je „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti“ podľa odseku 2 článkov 8 až 11 Dohovoru. Následne použitá sila musí byť striktné proporčná k dosiahnutiu dovolených cieľov.“<sup>18</sup>

Subjektívne stránka použitia smrtiacej sily, t.j. vedomé alebo úmyselné použitie smrtiacej sily, sa tiež berie do úvahy pri hodnotení jeho nevyhnutnosti,

<sup>12</sup> pozri rozsudok Avšar c. Turecko

<sup>13</sup> pozri J. Frowein a W. Peukert, *Europäische Menschenrechtskonvention*, Kehl, Štrasburg, 1985, s. 20

<sup>14</sup> pozri J. Velu, R. Ergéc, *La Convention européenne des droits de l'homme*, Bruylant, Brusel, 1990, s. 186; opačný názor pozri Doehring, *Zum Recht auf Leben aus nationaler und internationaler Licht*, v *Festschrift für Herman Mosler*, Berlin, 1983, s. 150

<sup>15</sup> pozri J. Fawcett, *The Application of the European Convention on Human Rights*, Clarendon Press, Oxford, 1987, s. 39; F. Castberg, *The European Convention on Human Rights*, Leyden, 1974, s. 82

<sup>16</sup> pozri M.-A. Eissen, *La Convention et les devoirs de l'individu*, v diele *La protection internationale des droits de l'homme dans le cadre européen*, Colloque de Strasbourg, Dalloz, Pariz, 1961, s. 167

<sup>17</sup> pozri P. van Dijk a G. J. H. van Hoof, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Deventer, Kluwer, 1990, s. 184

<sup>18</sup> pozri §§ 148 a 149 rozsudku McCann a ďalší c. Spojené kráľovstvo, § 77 rozsudku Gül c. Turecko

avšak predstavuje len jeden z viacerých faktorov. Súd vzhľadom na dôležitosť právnej ochrany poskytnutej článkom 2 podrobuje zbavenie života najpozornejšiemu preskúmaniu. Berie pri tom do úvahy nielen konanie agentov štátu, ale tiež všetky súvisiace skutočnosti, t.j. preskúmava nielen samotné použitie smrtiacej sily, ale aj všetky súvisiace okolnosti, ako sú plánovanie, riadenie a kontrola počas uskutočňovania operácie bezpečnostnými silami.

### Samotné použitie smrtiacej sily

Jedným z prvých prípadov, v ktorých sa Súd zaoberal posúdením proporcionality smrtiacej sily, bol prípad *McCann a ďalší c. Spojené kráľovstvo*<sup>19</sup>, v ktorom išlo o prípad zastrelenia troch členov Írskej republikánskej armády (IRA) Daniela McCanna, Mairead Farrellovej a Seana Savagea počas prípravy bombového útoku 8. marca 1988 na Gibraltári.

Vojakov (A, B, C a D), ktorí použili smrtiacu silu, informovali ich nadriadení, že:

- na mieste je auto s bombou, ktorá môže byť odpálená ktorýmkoľvek z troch podozrivých prostredníctvom diaľkového ovládania, ktoré môže mať u seba,
- diaľkové ovládanie sa spúšťa stlačením tlačidla,
- podozriví sa pravdepodobne budú snažiť odpáliť bombu a tým spôsobiť ťažké straty na životoch a vážne zranenia,
- pravdepodobne sú ozbrojení a budú klásť odpor pri zatýkaní.

Napriek tomu, že Daniel McCann, Mairead Farrellová a Sean Savage pripravovali bombový útok na Gibraltári, v skutočnosti sa v ten deň v aute žiadna bomba nenachádzala a zo vzdialenosti miest, na ktorých boli zastrelení, od auta by sa diaľkové ovládanie nedalo spustiť púhym stlačením tlačidla.

Pri následnom vyšetrovaní vojaci priznali, že striedali s cieľom zabiť, o čom svedčila aj skutočnosť, že McCann bol zasiahnutý piatimi guľkami, Farrellová ôsmimi a Savage šiestimi. Súd však akceptoval, že úprimne verili vzhľadom na informácie im poskytnuté, že bolo nevyhnutné zastreliť podozrivých, aby sa predišlo spusteniu bomby a spôsobeniu vážnych strát na nevinných životoch civilného obyvateľstva.

Súd poznamenal v tomto ohľade, že „použitie sily agentmi štátu pri sledovaní jedného z cieľov uvedených v odseku 2 článku 2 Dohovoru môže byť ospravedlnené podľa tohto ustanovenia, keď je založené na úprimnej viere vnímanej pre dobré dôvody, platnej v tomto čase aj napriek tomu, že následne vyšlo najavo, že išlo o omyl. Ak by sa malo trvať na inom, znamenalo by to uloženie nerealistického bremena na štát a jeho právo

<sup>19</sup> pozri sťažnosť č. 18 984/91; rozsudok *McCann a ďalší c. Spojené kráľovstvo*

presadzujúci personál pri výkone svojich povinností snád' dokonca aj na ujmu vlastných životov a životov iných.“<sup>20</sup> A preto dospel k záveru, že z tohto hľadiska nebol porušený článok 2 Dohovoru.

Výklad článku 2 ods. 2, ktorého základy boli položené v prípade *McCann a ďalší c. Spojené kráľovstvo*, aplikoval Súd aj v ďalších prípadoch, ako je prípad *Andronicou a Constantinou c. Cyprus*<sup>21</sup>, *Güleç c. Turecko*<sup>22</sup> a *Gül c. Turecko*<sup>23</sup>.

V prvom z nich išlo o snúbeneckú hádku 24. decembra 1993 medzi Elsie Constantinou a Lefterisom Andronicouom. Vzhľadom na vážnosť hádky bola privolaná polícia, čo však viedlo k ďalšiemu vyostreniu situácie. Lefteris Andronicou vytiahol strelnú zbraň a hrozil jej použitím. Po neúspešnom vyjednávaní a potom, čo sa ešte viac vyostřila situácia, bola v skorých ranných hodinách 25. decembra 1993 nasadená špeciálna policajná jednotka *Mihanokiniti Monada Amesis Drasis* (ďalej len „MMAD“). Pri zásahu prišiel Lefteris Andronicou o život a Elsie Constantinou zomrela následne v nemocnici na následky ťažkých zranení.

Dňa 22. augusta 1994 podali ich rodičia sťažnosť Komisii, v ktorej uviedli, že použitie sily príslušníkmi MMAD, ktoré viedlo k smrti snúbeneckého páru, bolo v rozpore s článkom 2 Dohovoru, pretože z pohľadu plánovania, kontroly a uskutočnenia záchranej operácie ako celku nebolo vzhľadom na okolnosti prípadu prísne proporčné k sledovanému cieľu, ktorým bolo zatknutie Lefterisa Andronicoua a záchrana Elsie Constantinou.

Vláda naproti tomu trvala na tom, že použitie sily agentmi štátu bolo prísne proporčné k ochrane života Elsie Constantinou a ich vlastných životov a k rovnakému záveru dospela aj vyšetrovacía komisia na vnútroštátnej úrovni.

Súd dospel k záveru, že príslušníci MMAD (č. 2 a 4) úprimne verili za daných okolností, že bolo nevyhnutné zabiť Lefterisa Andronicoua, aby zachránili život Elsie Constantinou a svoje vlastné životy. Súd použil rovnakú argumentáciu ako v predchádzajúcom prípade. Podľa Súdu je jasne poľutovaniahodné, že sa použilo toľko strelnej sily za účelom neutralizovania akéhokoľvek nebezpečenstva predstavovaného Lefterisom Andronicouom. Príslušníci MMAD však museli reagovať v zlomku sekundy v osobitnej a bezprecedentnej situácii s cieľom zachrániť život Elsie Constantinou a boli oprávnení začať strelbu a uskutočniť všetky opatrenia, o ktorých úprimne a odôvodnene verili, že

<sup>20</sup> pozri § 200 rozsudok *McCann a ďalší c. Spojené kráľovstvo*

<sup>21</sup> pozri sťažnosť č. 25 052/94; rozsudok *Andronicou a Constantinou c. Cyprus* z 9. októbra 1997, (86/1996/705/897), (ďalej len „rozsudok *Andronicou a Constantinou c. Cyprus*“)

<sup>22</sup> pozri sťažnosť č. 21 593/93; rozsudok *Güleç c. Turecko* z 27. júla 1998, (54/1997/838/1044), (ďalej len „rozsudok *Güleç c. Turecko*“)

<sup>23</sup> pozri sťažnosť č. 22 676/93; rozsudok *Gül c. Turecko*

sú nevyhnutné, aby eliminovali nebezpečenstvo hroziace životu mladej ženy a svojim vlastným životom. Ako zistila vyšetrovacia komisia, iba dve guľky vystrelené príslušníkmi MMAD zasiahli Elsie Constantinou, ale práve tieto boli osudné.

Akokoľvek tragické boli okolnosti prípadu, Súd uznal, že presnosť streľby príslušníkov bola oslabená konaním Lefterisa Andronicou, ktorý sa pevne držal Elsie Constantinou, a tým ju vystavoval nebezpečenstvu. Súd preto dospel k záveru, že použitie smrtiacej sily za týchto okolností neprekročilo hranicu toho, čo bolo „úplne nevyhnutné“ za účelom ochrany životov Elsie Constantinou a príslušníkov MMAD a nedosiahlo porušenie povinnosti štátu podľa článku 2 ods. 2 písm. a) Dohovoru.<sup>24</sup>

Na rozdiel od obidvoch predchádzajúcich prípadov, v prípade *Güleç c. Turecko* Súd dospel k záveru, že použitá sila nebola „úplne nevyhnutná“ na dosiahnutie sledovaného cieľa. Skutočnosti tohto prípadu súvisia so spontánnou nepovolenou demonstráciou, ktorá sa uskutočnila 4. marca 1991 v meste İdil v provincii Şırnak, ktorá viedla k zrážkam medzi bezpečnostnými silami a demonštrantmi a útokmi na verejné budovy. Bezpečnostné sily po konfrontácii s aktmi násillia požiadali o posily a za účelom nastolenia poriadku sa použili tiež najmenej dve obrnené vozidlá. Výsledkom udalostí boli dvaja ľudia zabití a ďalších dvanásť zranených.

Dňa 16. marca 1993 Hüseyin Güleç podal sťažnosť Komisii, že jeho syna Ahmeta Güleça, 15-ročného žiaka strednej školy v İdile, zabili bezpečnostné sily počas streľby na neozbrojených demonštrantov, keď sa snažil ísť zo školy domov. Ďalej v sťažnosti uviedol, že sa použila neprimeraná sila a neuskutočnilo sa riadne vyšetrovanie okolností smrti jeho syna. Podľa vlády Ahmeta Güleça zasiahla guľka vystrelená ozbrojenými demonštrantmi na žandárov a uskutočnilo sa riadne vyšetrovanie jeho smrti.

Podľa názoru Súdu a Komisie demonstrácia mala ďaleko od pokojnej, ako dokazujú škody na hnutelnom a nehnuteľnom majetku v meste a poranenia, ktoré utrpeli žandári. Vzhľadom na vzniknutú situáciu sa museli povolať posily, dve obrnené vozidlá, a došlo k streľbe. Napriek tvrdeniu vodiča obrneného vozidla Condor, že strieľal do vzduchu, niekoľko svedkov, vrátane popredných občanov mesta, podalo svedectvo, že streľba mierila na dav. Hoci toto tvrdenie vláda kategoricky poprela, skoro všetci zranení demonštranti boli zasiahnutí do nôh, čo by sa úplne zhodovalo s odrazenými guľkami s dolu smerujúcou trajektóriou, ktoré mohli byť vystrelené zo streleckých veží z obrnených vozidiel.

Súd, rovnako ako Komisia, dospel k záveru, že „použitie sily možno odôvodniť“ v tomto prípade podľa odseku 2 písm. c) článku 2. Je však jasné, že sa musí dosiahnuť rovnováha medzi sledovaným

cieľom a použitými prostriedkami na jeho dosiahnutie. Žandári použili veľmi výkonné zbrane, pretože zjavne nemali obušky, ochranné štíty, vodné delo, gumené projektily alebo slzný plyn. Provincia Şırnak, ako zdôraznila vláda, sa nachádzala v oblasti, v ktorej bol vyhlásený stav núdze, a preto je nedostatok takéhoto vybavenia tým viac nepochopiteľný a neakceptovateľný, pretože sa v tom čase takéto nepokoje mohli očakávať.<sup>25</sup>

Hoci vláda trvala na tom, že medzi demonštrantmi boli ozbrojení teroristi, nepredložila o tejto skutočnosti žiadne dôkazy. Podľa názoru Súdu na prvom mieste žiadny žandár neutrpel strelnú ranu počas celej demonstrácie. Po druhé, nenašli sa žiadne zbrane alebo použité náboje patriace členom PKK a obvinenia proti držiteľom trinástich zbraní zabavených po udalostiach skončili oslobodením, pretože sa obvinení na nich nezúčastnili.

Súd preto dospel k záveru, že za okolností prípadu sila, ktorej použitie spôsobilo smrť Ahmeta Güleça, nebola „úplne nevyhnutná“ podľa článku 2 Dohovoru, a preto došlo v dôsledku použitia neporopornej sily k porušeniu článku 2 Dohovoru.<sup>26</sup>

Ďalším z prípadov, v ktorých Súd dospel k záveru, že použitá sila nebola „úplne nevyhnutná“ je prípad *Gül c. Turecko*, ktorý súvisel s operáciou bezpečnostných síl, ktorá sa uskutočnila v mestečku Bozova nachádzajúcom sa v blízkosti priehrady Atatürk, ktorú orgány štátu vnímali ako možný cieľ útoku PKK. V noci zo 7. na 8. marca 1993 sa tu na základe telefonátu informátora, ktorý menoval troch alebo štyroch teroristov a označil adresy, kde ich možno nájsť, uskutočnila operácia bezpečnostných síl.

Krátko pred 1:00 hod. po polnoci skupina osobitného určenia prišla do domu, kde sa nachádzal byt Mehmeta Güla. Keď Mehmet Gül otváral zámok na železných dverách svojho bytu, príslušníci skupiny osobitného určenia začuli zvuk podobný výstrelu a spustili paľbu na dvere, v dôsledku čoho Mehmet Gül utrpel ťažké zranenia a pri prevoze do nemocnice zomrel.

Dňa 25. augusta 1993 Mehmet Gül, otec obete, podal sťažnosť Komisii, v ktorej uviedol, že jeho syn Mehmet Gül bol neoprávnene zabitý policajtmi, ktorí spustili streľbu na dvere jeho bytu. Podľa neho sa tiež neuskutočnilo účinné vyšetrovanie okolností jeho vraždy.

V tomto prípade nebolo sporné, že Mehmet Gül zomrel v dôsledku zranení spôsobených streľbou troch policajtov skupiny osobitného určenia na dvere, za ktorými stál. Súd rozhodol, že vzhľadom na skutočnosť, že neplní úlohu trestného súdu, čo sa týka určenia stupňa chýb jednotlivcov, nie je potrebné určiť, či policajti mali úmysel zabiť alebo konali bez ohľadu na právo na život osoby za dverami, a preto dospel k záveru, že policajti použili

<sup>24</sup> pozri rozsudok Andronicou a Constantinou c. Cyprus

<sup>25</sup> pozri § 71 rozsudku Güleç. Turecko

<sup>26</sup> pozri rozsudok Güleç. Turecko

neproporčný stupeň sily vzhľadom na nižšie uvedené dôvody.

Na základe vykonaného dokazovania Súd dospel k záveru, že Mehmet Gül prišiel otvoriť dvere okolo 1:00 hod. po polnoci a pravdepodobne v reakcii na zvuk odomykajúceho zámku vo dverách traja policajti spustili strelbu v mylnej domnienke, že sa dostali pod paľbu teroristov. Za okolností prípadu vystrelenie najmenej 50 až 55 rán na dvere nebolo opodstatnené žiadnou odôvodnenou vierou policajtov, že ich životy sú v ohrození od nájomníka bytu, ani potrebou zabezpečiť vstup do bytu, ak strelba mohla viesť do nebezpečenstva život niekoho v blízkosti dverí. Akákoľvek strelba automatickými zbraňami na nevidený objekt v obytnom bloku, obývanom nevinnými civilistami, ženami a deťmi, je podľa Súdu a Komisie hrubo neproporčná. Tento prípad sa líši od prípadu *Andronicou a Constantinou c. Cyprus*<sup>27</sup>, kde policajti strieľali a zabilu osobu, ktorá mala rukojemníka a o ktorej bolo známe, že má zbraň, ktorou dvakrát vystrelila a zranila policajta a rukojemníka. Súd dospel k záveru, že použitie sily policajtmi nemožno považovať za „úplne nevyhnutné“ na ochranu života, a preto došlo k porušeniu článku 2 Dohovoru.<sup>28</sup>

#### Plánovanie, samotné uskutočnenie a kontrola bezpečnostných operácií

Prvým prípadom, v ktorom Súd rozhodol, že došlo k porušeniu článku 2 Dohovoru z hľadiska plánovania, samotného uskutočnenia a kontroly bezpečnostných operácií, bol už vyššie spomenutý prípad *McCann a ďalší c. Spojené kráľovstvo*. V tomto prípade došlo k viacerým pochybeniam pri samotnej príprave a prevedení zneškodnenia podozrivých teroristov. Išlo najmä o:

- rozhodnutie nezabrániť podozrivým teroristom vstúpiť na územie Gibraltáru,
- ignorovanie orgánmi štátu možnosti, že hodnotenie urobené tajnou službou môže byť v určitom ohľade mylné, a
- automatické pristúpenie k použitiu smrtiacej sily, keď vojaci začali strelbu.

Súd vzhľadom na vyššie uvedené nedospel k presvedčeniu, že zabitie všetkých troch teroristov predstavovalo použitie sily, ktoré bolo „úplne nevyhnutné“ pri ochrane osôb pred protiprávnym násilím v zmysle článku 2 ods. 2 písm. a) Dohovoru, a preto došlo k porušeniu článku 2 Dohovoru vzhľadom na kontrolu a samotné uskutočnenie operácie.

Súd tiež vyjadril názor, že od právo presadzujúceho personálu v demokratických spoločnostiach treba očakávať, dokonca aj keď majú dočinenie s podozrivými nebezpečnými teroristami, použitie štandardov starostlivosti vyjadrených

<sup>27</sup> pozri §§ 191 a 192 rozsudku *Andronicou a Constantinou c. Cyprus*

<sup>28</sup> pozri rozsudok *Gül c. Turecko*

v inštrukciách o použití strelných zbraní. Takéto zanedbanie tiež naznačuje nedostatok primeranej starostlivosti pri kontrole a organizovaní zatýkania.<sup>29</sup>

Ďalšími prípadmi, v ktorých Súd posudzoval zbavenie života z hľadiska náležitého plánovania, samotného uskutočnenia a kontroly bezpečnostných operácií, boli prípady *Andronicou a Constantinou c. Cyprus*, *Ergi c. Turecko*<sup>30</sup> a *Gül c. Turecko*.

V prvom z nich orgány štátu vedeli, že majú dočinenie s mladým párom a nie s ťažkými zločincami alebo teroristami. Vyjednávania a rozhodnutie vyjednávať až do posledného možného okamihu jasne naznačovali, že orgány štátu mali vždy na pamäti skutočnosť, že udalosť mala svoj pôvod v „hádkke medzi milencami“ a že tento faktor treba vziať do úvahy, ak sa nakoniec dospeje k záveru, že sa bude musieť použiť sila na oslobodenie Elsie Constantinou.

Orgány štátu sa snažili získať pomoc rodiny a priateľov Lefterisa Andronicoua. Použili presvedčanie a dialóg až do posledného možného okamihu. Policajný vyjednávač pokračoval vo svojich pokusoch až do posledných fáz udalosti, aby uistil Lefterisa Andronicoua, že sa mu nestane žiadna ujma, ak prepustí mladú ženu.

Podľa pokynov na stretnutí, ktoré sa skončilo o 23:00 hod., sa účasť príslušníkov MMAD odložila na tak dlho, ako to bolo len možné, aby sa umožnilo pokračovať vo vyjednávaní. Udalosti prípadu ukazujú hlboký záujem zo strany orgánov štátu riešiť situáciu vyjednávaním a použiť príslušníkov MMAD iba ako posledné možné riešenie.

Použitie špeciálnej jednotky MMAD, ktorá bola trébovaná na mimoriadne situácie, použitie špeciálnych zbraní, poskytnutie informácií príslušníkom MMAD, podľa ktorých Lefteris Andronicou nebol ozbrojený, ale mohlo sa predpokladať, že má strelnú zbraň, príkazy použiť silu len v úplne nevyhnutnom rozsahu s cieľom zachrániť život Leslie Constantinou a ďalšie okolnosti prípadu viedli Súd k záveru, že záchranná operácia bola plánovaná a organizovaná spôsobom, ktorý minimalizoval, čo možno do najvyššej miery akékoľvek možné nebezpečenstvo hroziace životom snúbeneckého páru.<sup>31</sup>

V prípade *Ergi c. Turecko* prišla 29. septembra 1993 počas ozbrojenej zrážky medzi bezpečnostnými silami a príslušníkmi PKK o život civilná osoba, Havva Ergiova. Dňa 29. septembra 1993 bezpečnostné sily zaujali pozície v blízkosti dediny za účelom zaistenia členov PKK. V tom čase Havva Ergiova a jej otec spali na balkóne v hornej časti domu, ktorý sa nachádzal v strede dediny. Po tom, čo bezpečnostné sily začali strelbu, sa spolu skryli

<sup>29</sup> pozri rozsudok *McCann a ďalší c. Spojené kráľovstvo*

<sup>30</sup> pozri sťažnosť č. 23 818/94; rozsudok *Ergi c. Turecko* z 28. júla 1998, (66/1997/850/1057), (ďalej len „rozsudok *Ergi c. Turecko*“)

<sup>31</sup> pozri rozsudok *Andronicou a Constantinou c. Cyprus*

vo vnútri domu. Havva zrazu vybehla po niečo von na verandu a zasiahla ju guľka do hlavy, keď bola na prahu dverí. Na mieste bola mŕtva. Výstrel mohol ísť jedine z juhu alebo juhovýchodu z vyššie postaveného miesta. Balistická správa identifikovala guľku ako štandard NATO 7.62. Tento typ munície používali tak turecké bezpečnostné sily, ako aj mnohé iné ozbrojené sily.

Dňa 25. marca 1994 podal jej brat Muharrem Ergi sťažnosť Komisii, v ktorej uviedol, že jeho sestru zabili bezpečnostné sily v rozpore s článkom 2 Dohovoru. V sťažnosti tiež uviedol, že 29. septembra 1993 bezpečnostné sily zaujali pozície v blízkosti dediny údajne za účelom zajatia členov PKK. Rozmiestnili sa na cintorín alebo v jeho v blízkosti, 600 metrov severovýchodne a južne od dediny, v blízkosti asfaltovej cesty a začali strelbu. Strelba údajne trvala približne jednu hodinu a pozostávala z ostreľovania civilných domov, čo viedlo k smrti sťažovateľovej sestry Havvy. Žiadny člen PKK nebol zabitý alebo zajatý.

Vláda tvrdila, že bezpečnostné sily uskutočnili operáciu zo zálohy v blízkosti obce s cieľom zajať členov PKK, aktívnych v tejto oblasti. Jednotky sa ukryli na severozápade a zúčastnili sa na ozbrojenej zrážke s členmi PKK juhovýchodne od dediny, blízko cintorína. Žiadne jednotky sa podľa vlády nenachádzali na juhu, neexistoval pre to žiadny dôvod, pretože členovia PKK nemohli prísť z juhu. Bezpečnostné jednotky nemohli preto vystreliť ranu z juhu, ktorá zabila sťažovateľovu sestru. Podľa vlády počas prestrelky bolo iba niekoľko domov ľahko poškodených, čo vyvracia tvrdenia o dlhšom ostreľovaní bezpečnostnými silami.

Sťažovateľ tvrdil, že bezpečnostné sily úmyselne ostreľovali dedinu a kládol dôraz na domnienku, že Súd by mal dospieť k takémuto záveru na základe neposkytnutia dôkazov štátom. Vzhľadom na dokazovanie uskutočnené Komisiou a svoje vlastné pozorné preskúmanie dôkazov Súd dospel k záveru, že existujú odôvodnené pochybnosti o pôvode guľky, ktorou bola zabitá Havva Ergiová, a o kontexte strelby. Na základe toho Súd tiež rozhodol, že v prípade je nedostatočný skutkový a dôkazný základ na to, aby dospel k záveru, že sťažovateľova sestra bola „za hranicou odôvodnených pochybností“ úmyselne zabitá bezpečnostnými silami za okolností tvrdených sťažovateľom.

Súd však nesúhlasil s tvrdením vlády, že nie je príslušný preskúmať, či plánovanie a uskutočnenie operácie bolo v súlade s článkom 2 Dohovoru, vzhľadom na skutočnosť, že bezpečnostné sily uskutočnili operáciu zo zálohy a zúčastnili sa na ozbrojenej prestrelke s PKK v blízkosti dediny, a aj napriek skutočnosti, že sa nepreukázalo zastrelenie Havvy Ergiovej bezpečnostnými silami.

Súd súhlasil s Komisiou, že „zodpovednosť štátu sa neobmedzuje len na prípady, v ktorých existujú významné dôkazy, že zle mierený výstrel agenta štátu zabil civilistu. Štát tiež môže byť zaviazaný v

prípade, v ktorom zanedbal uskutočniť všetky prijateľné opatrenia pri výbere prostriedkov a metód bezpečnostnej operácie proti opozičným skupinám z pohľadu vyhnutia sa a minimalizovania náhodných strát na civilných životoch za každých okolností.“<sup>32</sup>

Teda napriek tomu, že sa nepreukázalo „za hranicu odôvodnených pochybností“, že guľka, ktorá zabila Havvu Ergiovú, bola vystrelená bezpečnostnými silami, Súd posúdil prípad vzhľadom na to, či „sa operácia bezpečnostných síl naplánovala a uskutočnila takým spôsobom, aby sa vyhlo alebo minimalizovalo v najväčšom možnom rozsahu akékoľvek nebezpečenstvo strát na životoch dedičanov vrátane strelnej sily členov PKK napadnutých zo zálohy.“<sup>33</sup>

Vzhľadom na osobitné okolnosti prípadu Súd upozornil na jednej strane na to, že Komisia tvrdila, že jej schopnosť urobiť hodnotenie toho, ako sa operácia naplánovala a uskutočnila, bola obmedzená vzhľadom na nedostatok informácií poskytnutých vládou. Súd nemal žiadne informácie o tom, kto sa zúčastnil operácie, za akých okolností začali bezpečnostné sily strelbu a aké kroky podnikli bezpečnostné sily, keď sa uskutočnila zrážka.

Na druhej strane svedectvá vykonané pred Komisiou naznačili, že ukrytie vojakov na severozápade dediny sa uskutočnilo bez toho, aby sa ponechala určitá vzdialenosť od dediny a úkryt bol známy. Tiež sa malo predpokladať, že teroristi z PKK môžu prísť k dedine buď po ceste zo severu, alebo dole korytom rieky na severovýchode a v druhom prípade by boli schopní dostať sa až k okraju dediny bez toho, aby ich videli bezpečnostné sily na severozápade.

Komisia zistila na základe ňou uskutočneného dokazovania, že bezpečnostné sily sa nachádzali aj na juhu. Za týchto okolností dedičanom hrozilo nebezpečenstvo, že budú vystavení vzájomnej strelbe medzi bezpečnostnými silami a teroristami z PKK, ktorí by sa priblížili zo severu alebo severovýchodu. Dokonca, ak by sa predpokladalo, že by bezpečnostné sily odpovedali s primeranou opatrnosťou na civilné obyvateľstvo pri spätnej strelbe proti teroristom zastihnutým pri približovaní sa k dedine, nemohlo sa predpokladať, že teroristi by odpovedali s rovnakou opatrnosťou. Neexistovali žiadne informácie indikujúce, že by sa prijali akékoľvek kroky alebo opatrenia, aby sa ochránili dedičania pred účinkami konfliktu.

Pri neexistencii dôkazov od osôb zúčastnených na plánovaní a uskutočnení operácie Komisia nedospela k presvedčeniu, že sa operácia zo zálohy vykonala s požadovanou starostlivosťou o životy civilného obyvateľstva. Súd tiež preto dospel k záveru, že je pravdepodobné, že:

- guľka, ktorá zabila Havvu Ergiovú, bola vystrelená z juhu alebo juhovýchodu,
- bezpečnostné sily sa nachádzali na juhu a

<sup>32</sup> pozri § 79 rozsudku Ergi c. Turecko

<sup>33</sup> pozri § 79 rozsudku Ergi c. Turecko

- existovalo vážne nebezpečenstvo hroziace životom civilného obyvateľstva tým, že boli vystavené streľbe medzi bezpečnostnými silami a PKK.

Vo svetle zanedbania zo strany orgánov zodpovedného štátu predložiť priame dôkazy o plánovaní a uskutočnení operácie zo zálohy Súd súhlasne s Komisiou rozhodol, že sa možno odôvodnene domnievať, že boli prijaté nedostatočné opatrenia, aby sa chránili životy civilného obyvateľstva.<sup>34</sup>

Vo vyššie spomínanom prípade *Gül c. Turecko* Súd vzhľadom na nedostatok záznamov z plánovania a porád, ktoré sa uskutočnili, a nepresné a neurčité spomienky svedkov mnoho rokov po udalosti nebol presvedčený, že je potrebné osobitne vysloviť porušenie článku 2 z tohto aspektu operácie. Podľa názoru Súdu možno len špekulovať, či by boli policajti obozretnejší, ak by boli podrobnejšie informovaní alebo pripravení. Podstata porušenia článku 2 však spočívala v ich neproporčnej reakcii na udalosti pri dverách bytu, a preto je tento prípad rozobratý v súvislosti so samotným použitím smrtiacej sily.<sup>35</sup>

## Záver

Súd vo svojej ustálenej judikatúre pristupuje k výkladu článku 2 ods. 2 Dohovoru a k posudzovaniu prípadov použitia smrtiacej sily z pohľadu čo najužšieho výkladu rozsahu prípadov, kedy je zbavenie života v súlade s článkom 2 Dohovoru, a z čo najširšieho výkladu rozsahu prípadov, v ktorých treba preskúmať, či neprišlo k porušeniu práva na život.

Odsek 2 primárne nevymedzuje prípady, v ktorých je dovolené úmyselne zabiť jednotlivca, ale popisuje situácie, v ktorých sa dovoľuje „použiť silu“, ktorá môže viesť k zbaveniu života aj ako neúmyselnému následku. Musí sa však dosiahnuť rovnováha medzi sledovaným cieľom a použitými prostriedkami na jeho dosiahnutie. Použitie sily preto musí byť nie viac ako „úplne nevyhnutné“ na dosiahnutie jedného z cieľov uvedených v písmenách a), b) alebo c).

Pod pojmom „použitie sily“ treba chápať nielen použitie zbraní alebo fyzického násillia, ale aj akékoľvek použitie sily, fyzickej či psychickej, úmyselne alebo neúmyselne, keď prílušník bezpečnostných síl koná služobne, ba dokonca aj keď zneužíva svoje služobné postavenie.

Vzhľadom na význam ustanovenia článku 2 Dohovoru v demokratickej spoločnosti Súd pri svojom hodnotení podrobuje zbavenie života najstarostlivejšiemu preskúmaniu obzvlášť v prípadoch, v ktorých sa vedome použila smrtiaca sila. Berie pri tom do úvahy nielen konanie agentov štátu, ktorí v skutočnosti použili silu, ale tiež všetky

súvisiace skutočnosti vrátane takých skutočností, ako sú plánovanie, samotné prevedenie a kontrola akcií počas uskutočňovania.

Pri posudzovaní konania agentov štátu Súd dospel k záveru, že použitie sily agentmi štátu pri sledovaní jedného z cieľov určených v odseku 2 článku 2 môže byť ospravedlnené, keď je založené na úprimnej viere, ktorá je vnímaná pre dobrý dôvod, skutočný v danom čase, ale ktoré sa následne stane omylom. Na druhej strane však napríklad akákoľvek streľba automatickými zbraňami na nevidený objekt v obytnom bloku, obývanom nevinnými civilistami, ženami a deťmi, je hrubo neproporčná.

Pri posudzovaní plánovania, samotného prevedenia a kontroly počas uskutočňovania bezpečnostných operácií sa Súd zameriava na osoby a zbrane, ktoré sa zúčastnili a použili na operácii, okolnosti, za ktorých sa použila smrtiaca sila a hlavne na to, či boli podniknuté všetky dostupné kroky a opatrenia, aby sa vyšlo použitiu smrtiacej sily a chránili životy civilného obyvateľstva.

Zodpovednosť štátu sa neobmedzuje len na prípady, v ktorých existujú významné dôkazy, že zle mierený výstrel agenta štátu zabil civilistu. Štát tiež môže byť zodpovedný aj v prípade, v ktorom zanedbal prijatie všetkých primeraných opatrení pri výbere prostriedkov a metód bezpečnostnej operácie z pohľadu vyhnutia sa a minimalizovania náhodných strát na civilných životoch za každej okolnosti.

## Použitá literatúra

1. M.-A. Eissen, *La Convention et les devoirs de l'individu*, v diele *La protection internationale des droits de l'homme dans le cadre européen*, Colloque de Strasbourg, Dalloz, Pariz, 1961
2. F. Castberg, *The European Convention on Human Rights*, Sijthoff, Leyden, 1974
3. Doehring, *Zum Recht auf Leben aus nationaler und internationaler Licht*, v *Festschrift für Herman Mosler*, Berlin, 1983
4. J. Frowein a W. Peukert, *Europäische Menschenrechtskonvention*, Kehl, Štrasburg, 1985
5. J. Fawcett, *The Application of the European Convention on Human Rights*, Clarendon Press, Oxford, 1987
6. P. van Dijk a G. J. H. van Hoof, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Deventer, Kluwer, 1990
7. J. Velu, R. Ergéc, *La Convention européenne des droits de l'homme*, Bruylant, Brusel, 1990
8. L.-E. Pettiti, E. Decaux a P.-H. Imbert, *La Convention européenne des droits de l'homme. Commentaire article par article*, Economica, Paríž, 1999

<sup>34</sup> pozri rozsudok *Ergi c. Turecko*

<sup>35</sup> pozri rozsudok *Gül c. Turecko*

9. Alastair Mowbray, *Cases and Materials on the European Convention on Human Rights*, Butterworths, Londýn, 2001
10. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení dodatkových protokolov, Ríme, 4. novembra 1950, oznámenie FMZV č. 209/1992 Zb.
11. rozhodnutie Európskej komisie pre ľudské práva z 10. júla 1984, sťažnosť č. 10 044/82 (Stewart c. Spojené kráľovstvo)
12. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva zo 7. júla 1989 v prípade Soering c. Spojené kráľovstvo, A č. 161
13. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 23. marca 1995 v prípade Loizidou c. Turecko, A č. 310
14. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 27. septembra 1995 v prípade McCann a ďalší c. Spojené kráľovstvo, A č. 324
15. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 9. októbra 1997 v prípade Andronicou a Constantinou c. Cyprus, (86/1996/705/897)
16. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 28. júla 1998 v prípade Ergi c. Turecko, (66/1997/850/1057)
17. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 27. júla 1998 v prípade Güleç c. Turecko, (54/1997/838/1044)
18. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva zo 14. decembra 2000 v prípade Gül c. Turecko, č. 22 676/93
19. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva zo 10. júla 2001 v prípade Avşar c. Turecko, č. 25 657/94
20. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva zo 28. mája 2002 v prípade McShane c. Spojené kráľovstvo, č. 43 290/98